

Het Nederlands Muziek Instituut organiseert op 7 november het seminar 'Hoogtijdagen van de Militaire Muziek'. Alle reden dus om in deze aflevering aandacht te besteden aan Bartholomeus Ruloffs. Hij is een van de weinige componisten van wie nog marsen uit de beginperiode van de militaire muziek overgeleverd zijn.

AUTEUR MARGARET KRILL

BARTHOLOMEUS RULOFFS (1741-1801)

Patriot en musicus te Amsterdam

COLLECTIE NMI

Bartholomeus Ruloffs was met recht een Amsterdams musicus, ook al was hij kind van Duitse immigranten. Hij werd in Amsterdam geboren en stierf er precies zestig jaar later. Tijdens de laatste 25 jaar van de 18e eeuw was hij behoorlijk bepalend voor het Amsterdamse muziekleven. Als zestienjarige speelde hij al eerste viool bij het orkest van de Schouwburg, waar hij vanaf 1774 tot aan zijn dood ook muziekdirecteur was. In 1766 werd hij aangesteld als organist van de Nieuwezijdskapel en later, voor kortere of langere tijd, van alle belangrijke kerken in Amsterdam – de Westerkerk, Nieuwe Kerk en Oude Kerk.

NEDERLANDSE OPERA

Als directeur en kapelmeester van het Schouwburgorkest verzette hij enorm veel werk, met name door buitenlandse operalibretti te vertalen en toegankelijk te maken voor een groot publiek. Zo introduceerde hij in Amsterdam veel Duitse opera's, speciaal de opera's van Mozart. In 1799 ging bijvoorbeeld *De Toverfluit* in première. Ruloffs deed er alles aan om Nederland een eigen opera te bezorgen. In 1791 werd hij gevraagd om Joseph Schmitt op te volgen als dirigent van het orkest van Felix Meritis. Hierdoor werd hij voor het Amsterdamse concertleven nog belangrijker en – niet onbelangrijk – zeer populair bij het publiek. Om volstrekt onduidelijke redenen werd hij in 1799 uit zijn functie ontslagen. Twee jaar later stierf hij.

Als theaterdirecteur schreef Ruloffs voornamelijk opera's, balletten en instrumentale werken. Aangezien er nauwelijks composities van hem bewaard zijn gebleven is het moeilijk om daar een oordeel over te vellen, maar in het algemeen worden zijn werken van weinig betekenis geacht. Eigenlijk vreemd dat zijn composities verloren zijn gegaan, want hij moet veel hebben geschreven; opvallend is dat zijn toneelmuziek in de grote steden van Nederland tot in de jaren 1830 regelmatig werd uitgevoerd.

PATRIOTTEN

Tot 1650 was de rol van militaire muziek beperkt tot het geven van signalen door tamboers en trompetters. Maar eind 17e eeuw wilden de commandanten een eigen herkenbare mars voor hun

regiment hebben. Pas tussen 1789 en 1815 werd de basis gelegd voor onze huidige harmonieorkesten, en langzamerhand ontstond er een repertoire voor militaire muziek. Ruloffs schreef zijn marsen rond 1785, precies in de patriottentijd. Tijdens de periode van Prins Willem V (1752-1795) wilden de Patriotten aan het absolutisme van de stadhouders een einde maken. Zij streefden de idealen van de Verlichting na en kunnen gezien worden als voorlopers van de Franse Revolutie. In Amsterdam werd deze beweging door de schutterijen gesteund. Vanaf 1780 waren de burgerbewapening en reorganisatie van de schutterijen een lokale beweging tegen de oranjegezinde partijen; de schutterijmuziek werd een uiting van patriottisme.

De Amsterdamse schutterijen reorganiseerden zich in 1783. Natuurlijk moest daar nieuwe marsmuziek voor geschreven worden, met voor elk onderdeel van de exercitie een stuk. Een bekende opeenvolging was mars, retraite en vaandelmars. Deze marsen kennen we nu nog alleen doordat er versies voor huiselijk gebruik van zijn gemaakt, met als belangrijkste instrumenten piano, viool en fluit. Ook Ruloffs werd benaderd om marsen te schrijven; hij sympathiseerde met de patriotten.

MUSIQUE MILITAIRE

In 1785 verscheen van zijn hand de bundel *Musique Militaire*, met veldmuziek voor de burgercompagnie in de bezetting twee klarinetten, twee hoorns en fagot. Deze bundel bestond uit vijf marsen: Marsch, Retraite, Parademarsch, Flanken-Marsch en Afmarsch. Hij schreef deze mars voor de burgercompagnie van wijk 40 in Amsterdam. Deze compagnie was een hervormde schutterij en stond onder leiding van baron Hieronimus van Slingelandt, kolonel van de gewapende burgermacht. Deze stimuleerde in de patriotische tijd de invoering van militaire muziek bij de Amsterdamse schutterij. Er is alleen van wijk 5, 7 en 40 marsmuziek bekend, maar dat wil niet zeggen dat de andere wijken geen marsmuziek hadden.

Het NMI is in het bezit van een oude druk van deze mars, in een bewerking die Ruloffs maakte voor viool en klavier en die bestemd was voor huiselijke kring. De uitgave bij Verlem, ook een patriot, werd op 17 november 1784 aangekondigd in de *Nederlandsche Courant*. Ruloffs schreef daarna nog twee marsen: een voor harmonieorkest en een tweede voor symfonieorkest. ♦

COLLECTIE NMI

Piano Marsch, Retraite en Vaandelmarsch voor viool en piano

Bartholomeus Ruloffs (1741-1801)

Marsch

Maestoso

Nederlands Muziek Instituut

Er is een nieuwe NMI-cd: 'Barokmuziek in de Nederlanden: muziek voor klavecimbel en cello', met werken van Willem de Fesch, Pieter Bustijn en Alexis Magito door celliste Elske Tinbergen en klavecijnist Jörn Boysen.

Download partituur

Op de websites van Akkoord Magazine en het NMI kan de partituur gedownload worden.
www.akkoordmagazine.nl
www.nederlandsmuziekinstituut.nl